

IFRO Rapport

Indskrænkning af befolkningens adgang til naturen

Regler og retlige rammer

Lasse Baaner
Helle Tegner Anker

IFRO Rapport 286

Indskrænkning af befolkningens adgang til naturen: Regler og retlige rammer

Forfattere: Lasse Baaner og Helle Tegner Anker

Vibe Thimgaard Knoop har foretaget faglig kvalitetssikring. Ansvar for udgivelsens indhold er alene forfatterens.

Forsidefoto: Ole Hjorth Caspersen

Udgivet maj 2019

ISBN: 978-87-93768-10-9

Rapporten er udarbejdet som en del af projektet *Barrierer for offentlighedens adgang til naturen*, som er støttet med udlodningsmidler til friluftslivet ved Friluftsrådet.

Støttet med udlodningsmidler til friluftsliv

Se hele rapportserien på http://www.ifro.ku.dk/publikationer/ifro_serier/rapporter/

Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi

Københavns Universitet

Rolighedsvej 25

1958 Frederiksberg C

www.ifro.ku.dk

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning af rapportens analyser.....	1
Baggrunden for denne rapport.....	2
Introduktion til de danske adgangsregler	3
Indskrænkninger af befolkningens adgang til naturen.....	4
Myndighedernes tilladelser til anlæg, der opsplitter eller nedlægger naturarealer eller færdselsbaner	5
Myndighedernes begrænsning af offentlighedens adgang til naturen ved anvendelse af lovgivningens regler.....	5
Færdselsforbud i medfør af naturbeskyttelseslovens § 27	6
Fredninger efter naturbeskyttelseslovens § 33 og 51.....	7
Sejladsbegrænsninger efter vandløbslovens § 4 og naturbeskyttelseslovens § 29	7
Færdselsforbud i medfør af kystbeskyttelseslovens § 19 g.....	8
Færdselsforbud i medfør af lov om offentlighedens adgang § 1.....	8
Lodsejernes nedlæggelse eller omdannelse af naturarealer og færdselsbaner.....	9
Lodsejerens nedlæggelse af veje og stier	9
Lodsejerens hegning og ændret anvendelse af udyrkede arealer	10
Lodsejerens kulturhegning i offentlige skove	10
Lodsejernes lukning af naturarealer, veje og stier ved skiltning eller fysiske forhindringer	11
Om fysiske hindringer	11
Om skiltning	12
Lovlige eller ulovlige skilte?.....	13
Lodsejerens lukning for adgang med lovlige forbudsskilte.....	13
Detaljerede skilteregler for forskellige områder og færdselsbaner	15
Reglerne for lodsejerens lukning for færdsel på private veje og stier uden for skove.....	15
Reglerne for lodsejerens lukning for færdsel i skove og på skovveje/-stier.....	16
Reglerne for lodsejernes lukning for færdsel på strande og kyststrækninger ved skiltning m.v.....	17
Reglerne for lodsejernes lukning for færdsel på klitfredede arealer ved skiltning.....	18
Reglerne for lodsejernes lukning for færdsel på udyrkede arealer ved skiltning m.v.	18
Lovoversigt	20

Sammenfatning af rapportens analyser

Mark- og vejfredsloven og naturbeskyttelsesloven sikrer befolkningen adgang til naturen og det åbne land. Der er imidlertid en række måder – lovlige som ulovlige – hvorpå denne adgang kan indskrænkes af både myndigheder og lodsejere.

Reglerne om lovlig lukning for offentlighedens adgang findes både i naturbeskyttelsesloven, vandløbsloven og kystbeskyttelsesloven. Myndighederne kan lukke for offentlighedens adgang for at varetage naturbeskyttelses-, vandløbs-, kystbeskyttelses- eller sandflugtsinteresser. Lodsejerne kan også lukke for adgang af hensyn til beskyttelse af deres privatliv eller erhvervsmæssige interesser.

For så vidt angår skilte, kan der skelnes mellem forbudsskilte, skræmmeskilte og anvisningsskilte. Ulovlige forbudsskilte og skræmmeskilte frembyder særlige problemer. I praksis er det imidlertid ofte vanskeligt umiddelbart at afgøre om et skilt i terrænet er et lovligt eller ulovligt skilt. Sondringen mellem skræmmeskilte og anvisningsskilte er i praksis også ganske vanskelig.

Anlæg m.v. på de arealer, som lovgivningen giver adgang til, kan også ændre på befolkningens adgangsmuligheder. Det samme gælder nedlæggelse af veje og stier, kulturhegning i skove, samt hegning og ændret drift af udyrkede arealer. I mange tilfælde står det dog ikke lodsejeren frit for at foretage den slags omlægninger. Naturbeskyttelsesloven giver myndighederne mulighed for at modsætte sig nedlæggelsen af visse veje og stier og giver mulighed for at påbyde adgang til hegnede udyrkede arealer.

1 Baggrunden for denne rapport

Denne rapport giver et kort overblik over lovgivningen vedrørende befolkningens adgang til naturen med et særligt fokus på forskellige typer af lovlige og ulovlige barrierer og indskrænkninger af befolkningens adgang.

Udredningen fokuserer navnlig på, i hvilket omfang adgangen til naturen lovligt og ulovligt kan indskrænkes ved myndighedernes og de enkelte lodsejeres dispositioner, og hvilken myndighedsbehandling, der er relevant i relation til de forskellige barrierer.

Først introduceres kort de generelle regler for offentlighedens adgang til naturen, og de måder hvorved denne adgang til naturen kan indskrænkes eller helt forhindres. Dernæst redegøres for en række lovlige og ulovlige indskrænkninger af befolkningens adgang til naturen og den relevante myndighedsbehandling i forbindelse hermed.

Sigtet med rapporten er at forbedre mulighederne for, at interesseorganisationer, lodsejere, fagpersoner og den almindelige offentlighed kan vurdere, om en given barriere umiddelbart må anses for lovlig eller ulovlig, eller om det vil kræve myndighedernes stillingtagen, før lovligheden kan vurderes.

Rapporten er udarbejdet som en del af projektet *Barrierer for offentlighedens adgang til naturen*, som er støttet med udlodningsmidler til friluftslivet ved Friluftsrådet.

2 Introduktion til de danske adgangsregler

Der er i Danmark ikke nogen almindelig adgangsret til naturarealer, veje, stier, pladser med videre, som man ikke selv ejer. Offentlighedens adgang på anden mands grund, offentlig som privat, kræver altså lovhjælp – eller et andet retsgrundlag f.eks. en fredning eller en servitut.

Vejlovene samt mark- og vejfredsloven er udgangspunktet. På offentlige veje og stier er der almindelig adgang for alle. På private veje er adgangen reguleret af mark- og vejfredsloven, der giver lov til færdsel i det omfang, der ikke er skiltet mod det.

Naturbeskyttelsesloven supplerer reglerne ved på den ene side at forbyde visse former for skiltning på private veje og stier og på den anden side give adgang til færdsel på visse typer af arealer uden for veje og stier – nemlig strande, offentlige skove, udyrkede arealer og klitfredede arealer. Naturbeskyttelseslovens regler er uddybet i adgangs- bekendtgørelsen og klitfredningsbekendtgørelsen.

På de ferske vande giver vandløbsloven adgang til færdsel i småfartøjer uden motor på søer og vandløb med flere bredejere.

Færdslen på søterritoriet er i udgangspunktet fri, og det kan diskuteres, om der er en sædvanebetinget ret til forskellige former for færdsel og ophold langs den jyske vestkyst.

De generelle adgangsregler suppleres af en lang række konkrete adgangsbestemmelser i fredninger, servitutter, vandløbsregulativer og lokalplaner. Der er også indgået specifikke aftaler med lodsejere om offentlig adgang under særlige programmer som eksempelvis "Spor i Landskabet".

Der er mange undtagelser og særlige retsgrundlag, men befolkningen har altså i hovedsagen adgang til naturen ved at færdes ad veje og stier i det åbne land efter mark- og vejfredslovens regler og ved at færdes på de naturtyper, som naturbeskyttelsesloven og vandløbsloven giver færdselsret til.

Essensen af de danske adgangsregler:

Færdsel på offentlige veje, pladser og stier er altid tilladt.

Færdsel på private veje og stier er tilladt, medmindre der er skiltet imod det.

Færdsel på privat grund er som udgangspunktet forbudt, dog er:

- Færdsel på privat grund efter naturbeskyttelseslovens og vandløbslovens regler tilladt.
- Færdsel på privat grund i overensstemmelse med sædvane, servitut, fredning, eller hævdvunden ret er tilladt.

Færdslen på søterritoriet er fri.

Juridisk litteratur om befolkningens adgang til naturen

Friluftsliv og regelsammenstød af Lasse Baaner. Tidsskriftet Juristen, nr. 1, marts 2019. Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

De danske adgangsregler af Lasse Baaner. IFRO Rapport nr. 272. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi 2018.

Naturbeskyttelsesloven med Kommentarer af Veit Koester. Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2009.

Miljøretten 2 – Naturbeskyttelseslovgivning af Helle Tegner Anker. Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2006.

3 Indskrænkninger af befolkningens adgang til naturen

Offentlighedens adgang til naturen kan udvides og indskrænkes på flere måder af både lodsejere og myndigheder. Fælles er det, at adgangsmulighederne enten kan indskrænkes ved at de naturarealer og færdselsbaner, som lovgivningen giver almindelig adgang til, nedlægges, eller ved at der opstilles forskellige fysiske eller psykologiske barrierer for adgangen til dem.

Myndighederne kan først og fremmest indskrænke befolkningens færdselsrettigheder ved fredninger og lukning af konkrete områder for adgang efter naturbeskyttelseslovens og vandløbslovens regler. Færdselsmulighederne i naturen kan imidlertid også indskrænkes/besværliggøres som en konsekvens af myndighedernes øvrige beslutninger med hensyn til f.eks. kystsikringsanlæg, byudvikling og trafikplanlægning. Herved nedlægges eller opsplittes de naturarealer og færdselsbaner, som lovgivningen giver adgang til.

Lodsejere kan tilsvarende indskrænke befolkningens adgangsmuligheder på deres ejendom enten ved at nedlægge eller omdanne naturarealer, veje og stier. Det står f.eks. i mange tilfælde en lodsejer frit for at opdyrke eller tilplante et udyrket areal eller nedlægge en privat vej. Lodsejerne kan også afspærre adgangen til områderne og færdselsbanerne ved skiltning eller etablering af fysiske eller psykologiske barrierer for adgangen – f.eks. ved at opsætte bomme, hegn eller skilte.

Systematisk kan mulighederne for at indskrænke befolkningens adgang til naturen altså opstilles som i figur 1 nedenfor.

Indskrænkning af befolkningens adgang til naturen			
Myndigheder		Lodsejere	
Tilladelser til anlæg, der opsplitter eller nedlægger naturarealer eller færdselsbaner	Lukning af områder ved forbud i henhold til naturbeskyttelsesloven eller vandløbsloven	Nedlæggelse eller omdannelse af naturarealer og færdselsbaner	Afspærring af naturarealer og færdselsbaner ved fysiske eller psykologiske barrierer

Figur 1. Overblik over de retlige muligheder for indskrænkning af befolkningens adgang til naturen

4 Myndighedernes tilladelser til anlæg, der opsplitter eller nedlægger naturarealer eller færdselsbaner

Forskellige offentlige og private anlæg i det åbne land kan opsplitte eller nedlægge naturarealer og færdselsbaner for friluftslivet. Det gælder f.eks. større vejanlæg, bebyggelser, vindmølleparker og havneanlæg. Det kan imidlertid også være naturgenopretningsprojekter, hvor udyrkede arealer oversvømmes, eller hvor opstemninger, og dermed muligheden for passage af vandløb, nedlægges.

Det er væsentligt at myndighederne i den type sager er opmærksomme på de rekreative interesser i arealerne. Der vil normalt kunne stilles vilkår, der imødegår begrænsningerne for friluftslivet.

Afslag på tilladelser m.v. kan også have en adgangsbegrænsende effekt, således vil f.eks. afslag på at bygge en gang- og cykelbro over et vandløb i et naturområde betyde, at offentligheden går glip af nogle færdselsmuligheder, som den ellers kunne have opnået.

Når projekter, anlæg m.v. får tilladelse efter natur-, miljø- eller planlovgivningen vil det som udgangspunkt være sagligt at stille vilkår, der tilgodeser eller sikrer offentlighedens adgang i forbindelse med projektet. Nogle gange kræver lovgivningen ligefrem, at der stilles den slags vilkår.

Bade- og bådebroer i fjorde og hav kræver tilladelse efter kystbeskyttelseslovens bestemmelser. En sådan tilladelse kan ikke gives, hvis de pågældende anlæg forhindrer eller vanskeliggør offentlighedens adgang langs kysten i medfør af naturbeskyttelseslovens regler. Det følger af bade-/bådebrobekendtgørelsens § 2, stk. 3. Ved anlæg af bade- og bådebroer i søer gælder naturbeskyttelseslovens regler, og her følger det af naturtypebekendtgørelsens § 5, at den adgang, som naturbeskyttelseslovens adgangsregler giver, skal respekteres.

Når det gælder høfder og andre kystsikringsanlæg, er der ikke i medfør af kystbeskyttelsesloven stillet formelle krav om sikring af offentlighedens adgang langs kysten som betingelse for en tilladelse. Det følger dog af en ældre instruks, skrivelse nr. 168 af 21/10/1980 om anbringelse af høfder m.v. på søterritoriet, at en tilladelse normalt skal indeholde vilkår om, at almenhedens adgang til færdsel langs stranden ikke hindres eller væsentligt vanskeliggøres af anlægget.

Også ved diger langs kysten er problemstillingen aktuel. Naturbeskyttelsesloven giver ikke adgang til diger, der er anlagt med henblik på kystsikring eller oversvømmelsessikring. Diger er således ikke i sig selv en færdselsbane omfattet af mark- og vejfredslovens regler og er ikke blandt de naturtyper, som loven giver adgangsret til. De generelle regler for færdsel langs kysterne giver altså kun adgang til færdsel søværts digefoden.

Anlæggelse af diger kræver normalt tilladelse efter kystbeskyttelseslovens regler, og der kan i forbindelse med den tilladelse være stillet vilkår om sikring af offentlighedens adgang. I det omfang der herudover er anlagt stier m.v. på digerne, vil der også som udgangspunkt være almindelig adgang til dem efter mark- og vejfredslovens og naturbeskyttelseslovens regler.

4.1 Myndighedernes begrænsning af offentlighedens adgang til naturen ved anvendelse af lovgivningens regler

Lovgivningen giver i en række tilfælde myndighederne mulighed for – ud fra helhedsbetragtninger og beskyttelseshensyn – at begrænse almenhedens adgang til en række af de arealer, som der normalt vil være adgang til. Instrumenterne er først og fremmest konkrete forbud i henhold til naturbeskyttelseslovens § 27, fredninger i henhold til naturbeskyttelseslovens § 33 og 51 og sejladsbegrænsninger på vandløb i henhold til vandløbslovens § 4 eller naturbeskyttelseslovens § 29. Dertil kommer § 19 g i kystbeskyttelsesloven, hvorefter miljø- og fødevarerministeren i kystbeskyttelsesøjemed kan fastsætte generelle regler om begrænsning i færdsel på strandbredder og kystbeskyttelsesanlæg, mens

kommunalbestyrelsen kan fastsætte bestemmelser om færdsel for den enkelte kyststrækning eller det enkelte kystbeskyttelses anlæg.

Endelig har forsvaret mulighed for at begrænse offentlighedens adgang til arealer ejet af forsvarsministeriet i medfør af den lov, der inden for forsvaret kaldes adgangsloven. Arealmæssigt er det nok i praksis den væsentligste adgangsbegrænsning for offentligheden, vi finder her.

4.1.1 Færdselsforbud i medfør af naturbeskyttelseslovens § 27

Efter naturbeskyttelseslovens § 27 stk. 1 kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om, at arealer, der er omfattet af §§ 22-26 (strande, skove, udyrkede arealer, klitfredede arealer samt veje og stier), helt eller delvis lukkes for offentlighedens adgang, hvis særlige forhold taler derfor. For statsejede arealer er det miljø- og fødevareministeren, der træffer afgørelsen.

Efter § 27, stk. 2 kan miljø- og fødevareministeren tilsvarende træffe afgørelse om offentlighedens adgang på klitfredede arealer, hvor der er fare for sandflugt.

Endelig bemyndiger § 27, stk. 3 miljø- og fødevareministeren til at fastsætte regler om offentlighedens adgang til de arealer, der er omfattet af lovens §§ 22-26.

Ministeren har udnyttet bemyndigelsen i § 27, stk. 3 til at begrænse almenhedens adgangsmuligheder i flere henseender (figur 2). Begrænsningerne fremgår af den bekendtgørelse, der populært kaldes adgangsbekendtgørelsen.

Naturbeskyttelsesloven

§ 27. Kommunalbestyrelsen, for statsejede arealer miljø- og fødevareministeren, kan bestemme, at arealer, der er omfattet af §§ 22-26, helt eller delvis lukkes for offentlighedens adgang, hvis særlige forhold taler derfor.

Stk. 2. Miljø- og fødevareministeren kan forbyde offentlighedens adgang på klitfredede arealer, hvor der er fare for sandflugt.

Stk. 3. Miljø- og fødevareministeren kan fastsætte regler om offentlighedens adgang til de arealer, der er omfattet af §§ 22-26.

Adgangsbegrænsning	Adgangsbekendtgørelsen	Lovgivningens hovedregel
Forbud mod cykling uden for veje og stier i offentlige skove m.v.	§ 9	Naturbeskyttelseslovens § 23, stk. 1.
Forbud mod hundeluftning uden snor på private enkeltmandsveje og -stier.	§ 23, stk. 1	Mark- og vejfredslovens § 17 Hundelovens § 3, stk. 2.
Forbud mod ophold inden for 50 m fra beboede bygninger i offentlige skove.	§ 8, stk. 3	Naturbeskyttelseslovens § 23, stk. 1
Forbud mod ridning på stier og andre veje end asfalterede, stenlagte og grusveje over 2,5 m. i offentlige skove	§ 11, stk. 1	Naturbeskyttelseslovens § 23, stk. 1
Forbud mod at klatre med brug af sikringsudstyr på klipper m.v.	§ 28, nr. 11	Naturbeskyttelseslovens § 22

Figur 2. Ministerens begrænsning af offentlighedens adgang i medfør af § 27, stk. 3

4.1.2 Fredninger efter naturbeskyttelseslovens § 33 og 51

Efter naturbeskyttelseslovens § 30 kan fredningsnævn træffe afgørelse om fredning af afgrænsede private og offentligt ejede områder. Der er gennemført mere end 1000 fredninger efter denne bestemmelse og dens forgængere, og en stor del af dem indeholder bestemmelser, der regulerer offentlighedens adgang.

Efter naturbeskyttelseslovens § 51 kan ministeren beslutte at frede statsejede arealer og arealer på søterritoriet. § 51 er udnyttet til at udstede mere end 30 fredningsbekendtgørelser for nærmere afgrænsede områder. En del af dem, som f.eks. fredningen af Hirsholmene i Kattegat ved Frederikshavn eller Agger Tange i Vestjylland indeholder begrænsninger af offentlighedens adgangsret til de fredede områder.

Naturbeskyttelsesloven

§ 33. Fredningsnævnet kan til varetagelse af de formål, der er nævnt i § 1, gennemføre fredning af landarealer og ferske vande efter reglerne i dette kapitel.

Naturbeskyttelsesloven

§ 51. Til varetagelse af de formål, der er nævnt i § 1, kan miljø- og fødevareministeren ved bekendtgørelse gennemføre fredninger på statsejede arealer samt på søterritoriet og fiskeriterritoriet som fastlagt efter lov om Danmarks Riges fiskeriterritorium.

4.1.3 Sejladsbegrænsninger efter vandløbslovens § 4 og naturbeskyttelseslovens § 29

Vandløb, hvor der er flere bredejere, og som ikke er undergivet særskilt ejendomsret, er efter vandløbslovens § 4 åbne for almenhedens sejlads med ikke-motordrevne småfartøjer. Sejladsen må efter § 4 ikke være til skade eller ulempe for vandløbet eller for andres jagt, fiskeri eller rørskær.

Vandløb inddeles i vandløbsklasserne offentlige og private vandløb. Inddelingen har ikke noget med vandløbenes ejerforhold at gøre, men angår primært pligten til at opretholde vandløbenes vandafledningsevne ved grødeskæring m.v. og muligheden for at fastsætte detaljerede bestemmelser for vandløbet i det, der hedder vandløbsregulativer.

For offentlige vandløb kan kommunen efter vandløbslovens § 4 fastsætte begrænsninger i almenhedens ret til sejlads, ligesom kommunen kan tillade sejlads med andre småfartøjer, herunder både med motor.

Det er efter § 4 også muligt for kommunen som vandløbsmyndighed at fastsætte regler for udøvelsen af sejladsen, eksempelvis om mærkning af både, tilladte sejladstidspunkter og begrænsninger i adgangen til at flere både sejler sammen. Hvis kommunen har fastsat den slags sejladsregler, så skal de også fremgå af vandløbsregulativet. De fleste af vores større åer og vandløb er underlagt den slags lokale regler.

Hvis der er fastsat adgangs begrænsninger på et vandløb, skal det fremgå af regulativet. Man kan få regulativet ved henvendelse til den pågældende kommune. Mange kommuner offentliggør også regulativerne på deres hjemmeside. Adgangs begrænsninger vil normalt også fremgå af skiltning på de steder, hvor man normalt vil sætte sin båd, kano eller kajak i vandløbet.

Vandløbsloven

§ 4. Vandløb, hvor der er flere bredejere, og som ikke er undergivet særskilt ejendomsret, er åbne for almenheden for sejlads med ikke-motordrevne småfartøjer. Retten må ikke udøves til skade eller ulempe for vandløbet eller for andres jagt, fiskeri eller rørskær.

Stk. 2. Den, der lovligt spærrer for sådan sejlads, skal anvise anden adgangsvej over sin ejendom.

Stk. 3. Vandløbsmyndigheden, jf. § 7, stk. 1, kan fastsætte begrænsning i sejladsretten og på offentlige vandløb tillade sejlads med andre fartøjer end nævnt i stk. 1.

Miljø- og fødevarerministeren kan efter naturbeskyttelseslovens § 29 også gøre indskrænkninger i retten til sejlads på søer og vandløb. Reglerne fastsættes da i bekendtgørelsesform.

Sejladsreglerne på Gudenåen og Susåen er eksempler på den slags lokale sejladsregler fastsat af ministeren.

Naturbeskyttelsesloven

§ 29. Miljø- og fødevarerministeren kan fastsætte regler, hvorefter ikkeerhvervs mæssig sejlads og anden færdsel på søterritoriet og efter anmodning fra vedkommende kommunalbestyrelser på vandløb og søer forbydes helt eller delvis.

4.1.4 Færdselsforbud i medfør af kystbeskyttelseslovens § 19 g

Kystbeskyttelseslovens § 19 g, stk. 1 giver miljø- og fødevarerministeren mulighed for at fastsætte generelle regler, der indskrænker befolkningens adgang til strandbredder m.v. ud fra kystbeskyttelseshensyn. Bestemmelsen er imidlertid ikke udnyttet af ministeren.

Hvad angår enkelte kyststrækninger eller kystbeskyttelses anlæg kan kommunalbestyrelsen i medfør af kystbeskyttelseslovens § 19 g, stk. 2 begrænse offentlighedens adgang.

Der er ikke noget overblik over, i hvilket omfang der er fastsat den slags bestemmelser i kystkommunerne, men der skal være skiltet med adgangsbegrænsningerne på de enkelte kyststrækninger.

Kystbeskyttelsesloven

§ 19 g. Miljø- og fødevarerministeren kan i kystbeskyttelsesøjemed udfærdige regler om begrænsning i færdsel på og brug af forstranden, strandbredder og kystbeskyttelses anlæg.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan for den enkelte kyststrækning eller for det enkelte anlæg til kystbeskyttelse fastsætte nærmere bestemmelser om færdsel og brug. [...].

Stk. 3. Bestemmelser udfærdiget i henhold til stk. 2 bekendtgøres i et eller flere stedlige blade og ved opslag på stedet.

4.1.5 Færdselsforbud i medfør af lov om offentlighedens adgang § 1

Den særlige lov, lov om offentlighedens adgang, der gælder for indskrænkning af befolkningens adgang til forsvarets naturarealer, blev vedtaget i 1991. Loven trådte først i kraft i 2002 ved bekendtgørelse nr. 73/2002, hvor den også blev suppleret med forsvarets adgangsbekendtgørelse, bekendtgørelse nr. 64/2002, der nærmere fastlagde indskrænkningens gennemførelse og omfang.

Det fremgår af bekendtgørelsens § 2, stk. 2, at offentlighedens adgang skal tilgodeses, og bestemmelser om offentlighedens adgang til det enkelte øvelsesområde skal fremgå af drifts- og plejeplanen, ordensreglementet og af skiltningen på stedet.

I forhold til offentligheden er det dog skiltningen på stedet, der er afgørende. Det gælder både ved arealer, der er midlertidigt og permanent lukkede.

Forsvarets adgangsbekendtgørelse

§ 1. Ophold på og passage gennem forsvarets skydeområder er forbudt, når de i § 2, stk. 2, og § 3, stk. 2, nævnte afspærringsforanstaltninger på land og til vands er aktiveret.

Stk. 2. Offentlighedens adgang til de af § 2, stk. 1, og § 4, stk. 1, omfattede øvelsesområder / afspærringsområder på land skal dog tilgodeses, når hensynet til sikkerhed samt uddannelses- og øvelsesvirksomhed tillader dette. Bestemmelser om offentlighedens adgang til det enkelte øvelsesområde skal fremgå af drifts- og plejeplanen, ordensreglementet samt af afspærringsforanstaltningerne, herunder tilkendegivelser ved forbudstavler.

4.2 Lodsejernes nedlæggelse eller omdannelse af naturarealer og færdselsbaner

Ejeren af et areal kan i kraft af sin ejendomsret ofte disponere over arealet på en måde, så almenhedens færdselsmuligheder begrænses – også uden at det kræver en tilladelse fra myndighederne. Der er dog tale om relativt få og afgrænsede tilfælde. Når det kommer til strande og kyststrækninger hindrer naturbeskyttelseslovens klitfrednings- og strandbeskyttelseslinje i praksis de fleste anvendelsesændringer, der kan begrænse befolkningens adgangsmuligheder. Tilsvarende fastholder skovlovens fredskovspligt de fleste private skove i en skovtilstand, hvor befolkningen har ret til at færdes i dem.

Der er imidlertid tre dispositioner, der i praksis begrænser befolkningens adgang til de arealer og færdselsbaner, naturbeskyttelsesloven søger at sikre adgang til, nemlig: 1) nedlæggelse af private veje og stier, 2) tilplantning eller opdyrkning af udyrkede arealer og 3) hegning af nyplantede kulturer i offentlige skove.

4.2.1 Lodsejerens nedlæggelse af veje og stier

Med ændringen af privatvejsloven i 2015 blev der indført et krav om, at nedlæggelse af alle private fællesveje skal godkendes af kommunen. Kravet gælder også for private fællesveje på landet, og også selv om de vejberettigede er enige om nedlæggelsen. Offentlighedens interesse i at kunne benytte vejen i rekreativt øjemed kan indgå i kommunens stillingtagen til nedlæggelsen.

Naturbeskyttelseslovens § 26 a om nedlæggelse af veje og stier gælder parallelt med privatvejlovens regulering, og hvor privatvejlovens regler ikke gælder for det, der kaldes enkeltmandsveje og enkeltmandsstier, dvs. de veje og stier der kun tjener som færdselsbane for en enkelt ejendom, så gælder naturbeskyttelseslovens § 29 a imidlertid også i mange tilfælde her.

Efter § 26 a kan visse veje og stier kun nedlægges efter forudgående anmeldelse til kommunen. Det drejer sig om

- 1) gennemgående veje og stier,
- 2) veje og stier, der fører til de naturtyper, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §§ 22-25, og
- 3) veje og stier, der fører til særlige udsigtspunkter, kulturminde og lignende.

Efter anmeldelsen har kommunen 4 uger til at reagere og træffe afgørelse om at foretage en nærmere vurdering af vejens eller stiens rekreative betydning.

Privatvejsloven

§ 12. Private fællesveje, der er taget i brug, må ikke nedlægges uden kommunalbestyrelsens godkendelse, jf. §§ 72-78.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan give de vejberettigede påbud om at genetablere en vej, hvis den nedlægges uden kommunalbestyrelsens godkendelse.

Stk. 3. Overholdes påbuddet ikke, kan kommunalbestyrelsen lade vejen genetablere på de vejberettigedes regning.

Naturbeskyttelsesloven

§ 26 a, stk. 1. Nedlæggelse af gennemgående veje og stier, nedlæggelse af veje og stier, der i øvrigt fører til de naturtyper, der er omfattet af §§ 22-25, og nedlæggelse af veje og stier, der fører til særlige udsigtspunkter, kulturminde og lignende, må tidligst ske 4 uger efter, at ejeren har givet skriftlig meddelelse herom til kommunalbestyrelsen.

Stk. 2. Såfremt kommunalbestyrelsen ikke senest 4 uger efter modtagelsen af meddelelsen har truffet afgørelse om at ville foretage en nærmere vurdering af vejens eller stiens rekreative betydning, kan nedlæggelsen iværksættes. [...]

Hvis vejen eller stien herefter vurderes at have en væsentlig rekreativ betydning, og der ikke findes eller etableres alternative færdselsmuligheder for almenheden, så kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om, at vejen eller stien ikke må nedlægges.

§ 26 a forhindrer ikke, at veje og stier gror til med bevoksning eller ikke vedligeholdes i en grad, så de i praksis bliver ikke-farbare. Det står altså lodsejeren frit for at lade en vej eller sti "nedlægge sig selv" som følge af manglende brug, og herefter fjerne den tidlige færdselsbane ved f.eks. at omlægge arealet til agerjord eller tilplante det.

Naturbeskyttelsesloven

§ 26 a.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om, at vejen eller stien ikke må nedlægges, såfremt vejen eller stien har væsentlig rekreativ betydning, og såfremt der ikke findes eller etableres tilfredsstillende alternative adgangsmuligheder.

4.2.2 Lodsejerens hegning og ændret anvendelse af udyrkede arealer

En del udyrkede arealer vil være beskyttede mod tilstandsændringer af naturbeskyttelseslovens generelle beskyttelsesbestemmelser. Der er imidlertid også mange arealer, der er udyrkede i adgangsreglernes forstand, men hvor det står lodsejeren frit for at omlægge eller disponere driften af arealet, så det ikke længere lever op til kriterierne for offentlig adgang (figur 3).

Omlægning af driften af udyrkede arealer	Konsekvens
Hegning	Arealet er stadig udyrket, men der er kun adgang gennem eventuelle stenter, låger, led m.v.
Hegning og afgræsning	Arealet er stadig udyrket, men der er ikke adgang for almenheden.
Drift med høslet eller lignende	Arealet er ikke længere udyrket
Dyrkning af almindelige landbrugsafgrøder	Arealet er ikke længere udyrket
Skovtilplantning under 5 ha eller uden anlæggelse af veje og stier	Arealet er ikke længere udyrket
Anden tilplantning	Arealet er ikke længere udyrket

Figur 3. Driftsomlægninger af udyrkede arealer, der begrænser offentlighedens adgang

Når det angår hegning af udyrkede arealer, har kommunen mulighed for at tilsidesætte hegningen som ubegrundet og påbyde hegnet nedtaget, etablering af stenter eller låger eller påbyde opsat skiltning om adgangen til arealet. Betingelse for påbuddet er, at hegningen ikke findes rimeligt begrundet, hvilket formentligt begrænser anvendelsen af bestemmelsen til de situationer, hvor der ikke er græssende dyr på arealet.

4.2.3 Lodsejerens kulturhegning i offentlige skove

Efter naturbeskyttelseslovens § 23 er der adgang til offentlige skove til fods og på cykel. Ministeren har imidlertid med henvisning til naturbeskyttelseslovens § 27 stk. 3 fastsat i adgangsbekendtgørelsens § 8, stk. 2, at det ikke er tilladt at færdes i indhegnede bevoksninger, rørbevoksninger m.v.

Der er også fastsat adgangsforbud i forhold til klitter, planteskoler, gårdspladser m.v., men de kan næppe henregnes til naturbeskyttelseslovens skovbegreb.

Det kan diskuteres, om der er tilstrækkelig hjemmel i naturbeskyttelseslovens § 27 til dette generelle forbud. Accepteres forbuddet, betyder det, at kulturhegn i offentlige skove begrænser almenhedens adgang til de pågældende arealer.

Adgangsbekendtgørelsen

§ 8. Færdsel til fods er tilladt såvel på skovenes veje og stier som uden for disse.

Stk. 2. Det er dog ikke tilladt at færdes og opholde sig i

- 1) indhegnede bevoksninger og klitter,
- 2) rørbevoksninger og
- 3) planteskoler, arealer med landbrugsafgrøder, haver og gårdspladser.

4.3 Lodsejernes lukning af naturarealer, veje og stier ved skiltning eller fysiske forhindringer

Lodsejeren kan i en række tilfælde lovligt lukke for adgang for visse færdselsformer. Når det gælder færdsel til fods og på cykel, er mulighederne dog stærkt begrænsede af naturbeskyttelseslovens regler.

4.3.1 Om fysiske hindringer

Det er udtrykkeligt indskrevet i naturbeskyttelseslovens § 22 om adgang til strande og § 23 om adgang til skove, at offentlighedens adgang ikke må hindres eller vanskeliggøres. Når det drejer sig om adgang ad veje og stier samt til udyrkede og klitfede arealer, indeholder loven ikke et tilsvarende forbud.

På trods af, at der ikke i loven er et direkte forbud mod hindring af adgangsforholdene, så er der praksis for, at fysiske hindringer for den færdsel, som naturbeskyttelsesloven sikrer retten til på veje og stier, klitfede og udyrkede arealer, også anses for ulovlig. Det bygger på en generel betragtning om, at lovgivningens sikrede færdselsret for offentligheden skal respekteres af lodsejerne.

Det er ikke forbudt at opsætte færdselsbegrænsende foranstaltninger efter mark- og vejfredslovens hovedregel. Færdselsbegrænsningerne skal blot give mulighed for den adgang – typisk til fods og på cykel – som naturbeskyttelsesloven sikrer retten til.

Til gængæld kræver det politiets godkendelse efter færdselslovens regler, hvis man vil opsætte bomme m.v., idet de kan være til fare for færdselssikkerheden. Reglen fremgår af færdselslovens § 97 og angår efter sin ordlyd både private enkeltmands- og fællesveje.

Der er særlige regler for fysiske færdselsregulerende eller færdselshindrende foranstaltninger på private fællesveje, hvor der jo er flere vejberettigede, som skal blive enige. Her kan kommunen efter privatvejlovens § 14 kræve bomme, kæder, sten eller andre færdselsregulerende foranstaltninger ændret eller fjernet, hvis den efter kommunens mening medfører, at den private fællesvej ikke er i god og forsvarlig stand i forhold til de vejberettigedes færdsel.

Færdselsloven

§ 97.

Stk. 3. Såfremt en vej- eller broejer, der er berettiget til uden tilladelse efter § 57, stk. 1, i lov om private fællesveje at forbyde visse arter af færdsel, ønsker at gennemføre et sådant forbud ved opsætning af bomme eller på anden tilsvarende måde, skal politiets godkendelse forinden indhentes. Politiet kan påbyde særlig afmærkning eller belysning af afspærringen, hvis den kan være til fare for færdslen.

Bestemmelsen kan også bruges til at sikre vejen eller stiens rekreative funktion. I det tilfælde må kommunen dog efter § 15 afholde den del af udgifterne til vedligeholdelsen af vejen, som svarer til den rekreative brug.

Adgangsreglerne regulerer ikke lodsejernes vedligeholdelsespligt på veje, stier m.v. Væltede træer, der blokerer en skovvej eller markvej kan altså ikke kræves fjernet i medfør af adgangsreglerne. Det samme må gælde forringelser af vejenes fremkommelighed som følge af almindelige driftsmæssige dispositioner – opkørsel af markveje, efterladet af hugstaffald i skove m.v.

Privatvejsloven

§ 14. En vejberettiget kan anmode kommunalbestyrelsen om at tage stilling til, om en vej er i god og forsvarlig stand i forhold til færdselsens art og omfang eller til udgiftsfordelingen vedrørende den af kommunalbestyrelsen fastsatte fremtidige vedligeholdelse.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan af egen drift tage stilling til de i stk. 1 nævnte spørgsmål.

4.3.2 Om skiltning

Man kan lovgivningsmæssigt operere med tre former for skiltning (figur 4):

Den første slags skilte – forbudsskilte – er skilte, der udtrykkeligt forbyder eller gør opmærksom på et forbud mod en bestemt form for færdsel, aktivitet eller ophold. Det er f.eks. skilte med teksten "Ophold forbudt", "Cykling forbudt", "Ridning forbudt" eller "Badning forbudt".

Der er flere undergrupper af den slags skilte: De kan for det første gentage lovgivningens regler – det man kunne kalde *retligt konstaterende skilte*. Her redegør skiltene for, hvad der følger af gældende ret – f.eks. at man ikke uden ejerens tilladelse må have hunden løs på stranden i perioden 1. april til 30. september.

Forbudsskilte kan også lovligt indskrænke befolkningens adgangsmuligheder i forhold til de generelle regler, der ville gælde uden den pågældende skiltning – f.eks. tidsbegrænset lukning af adgang til skoven på grund af jagt. Den slags skilte kunne man kalde *konstitutive eller konstituerende skilte*, idet de rent faktisk retligt ændrer på de adgangsmuligheder befolkningen har.

Endelig kan de *ulovligt* indskrænke befolkningens adgangsmuligheder, hvis de f.eks. angiver nogle adgangsvilkår eller -regler, der ikke er i overensstemmelse med lovgivningens regler, eller lukker for adgang af hensyn til en interesse, som lovgivningen godt nok værner – som f.eks. hensynet til privatlivets fred – men uden at der er det fornødne grundlag herfor.

Den anden slags skilte – "skræmmeskilte" – er skilte, der kan skabe tvivl om færdselsmulighederne eller adgangsforskelene. Det er f.eks. skilte med teksten "Privat vej", "Hunden bider", "Færdsel på eget ansvar under jagt" eller "Al færdsel på eget ansvar". Der er fast praksis for at anse den slags skilte, der i praksis må formodes ofte at afholde folk fra at udnytte deres adgangsmuligheder i medfør af naturbeskyttelsesloven, for ulovlige. Det gælder også, selv om teksten på skiltene ikke er faktisk forkert – f.eks. når der står "Privat vej" og vejen faktisk er privat. Den slags skilte kaldes populært "*skræmmeskilte*", idet de, selvom teksten ikke er faktisk forkert, alligevel kan skræmme folk væk, og ikke loyalt oplyser om offentlighedens adgangsmuligheder.

Den tredje slags skilte – anvisningsskilte – er skilte, der oplyser om faktuelle forhold eller anviser publikum bestemte ruter. Det kan være skilte med teksten "Til stranden", piktogrammer der viser mountainbike-ruter eller ridespor, og det kan være mere informative kortborde med ruteangivelser, udsigtspunkter m.v. Denne slags skilte er altid lovligt.

Nogle skilte er vanskelige at placere i de ovenfor nævnte kategorier. Det beror på, at adgangsreglerne i sig selv kan være diskutabile og uklare. Man kan f.eks. diskutere om et skilt, der viser, at en rute i en skov er bestemt for mountainbikes, skal forstås som et forbud mod at gå, cykle eller ride på denne rute.

Skilte der angår befolkningens adgang til naturen				
Forbudsskilte			Skræmmeskilte	Anvisningsskilte
Konstaterende lovlige skilte	Konstituerende lovlige skilte	Ulovlige skilte	Ulovlige skilte	Lovlige skilte

Figur 4. Inndeling af skilte i forbudsskilte, skræmmeskilte og anvisningsskilte

4.3.3 Lovlige eller ulovlige skilte?

Det kan i nogle tilfælde være ganske svært at afgøre, om et anvisningsskilt om en bestemt færdselsform skal forstås negativt, således at det udelukker andre færdselsformer. Skal et mountainbike-piktogram således forstås som: 1) en opfordring til at mountainbikere følger denne rute, 2) som en reservation af den pågældende rute til mountainbikere eller 3) som et forbud mod mountainbikes uden for den pågældende rute?

Skræmmeskilte er ulovlige, men afgrænsningen af skræmmeskilte over for anvisnings- og forbudsskilte er ganske vanskelig. Man er ofte nødt til at have et indgående kendskab til adgangslovgivningen og de retlige og faktiske forhold ved det pågældende areal/færdselsbane.

Det vil f.eks. være lovligt at skilte med et konstaterende skilt med teksten "Privat område" ved et udyrket areal overvejende bestående af kulturgræsser, mens det samme skilt ved et udyrket areal overvejende bestående af naturgræsser vil være et ulovligt skræmmeskilt.

Både anvisningsskilte og forbudsskilte kan have karakter af ordensregler. Spillerummet for konstituerende lovlige forbudsskilte med ordensregler forekommer imidlertid at være ganske snævert. I nævnspraksis er således både skilte mod nøgenbadning og færdsel med hund blevet anset for ulovlige forbudsskilte til trods for, at de ikke forbød generel adgang til de pågældende arealer.

4.3.4 Lodsejerens lukning for adgang med lovlige forbudsskilte

Når det gælder konstituerende forbudsskilte, så opererer lovgivningen med en relativt afgrænset begrundelse for skiltene. Der kan her sondres mellem adgangsbegrænsninger, der er begrundet i 1) jagt, 2) erhvervsmæssige gener, 3) intensivt landbrugs- eller skovarbejde, 4) privatlivets fred eller 5) beskyttelse af dyre- og planteliv (figur 5).

Hensyn der kan begrunde lukning ved skiltning.....	på følgende arealtyper.....	efter følgende bestemmelse i naturbeskyttelsesloven
Jagt	Skove og udyrkede arealer	§ 23, stk. 3 og § 24, stk. 2
Erhvervsmæssige gener	Udyrkede arealer og veje og stier uden for skove	§ 24, stk. 5 og 26, stk. 1
Intensivt landbrugs- og skovningsarbejde	Skove og udyrkede arealer	§ 23, stk. 3 og § 24, stk. 2
Privatliv	Udyrkede arealer og veje og stier uden for skove	§ 24, stk. 5 og 26, stk. 1
Dyre- og planteliv	Udyrkede arealer og veje og stier uden for skove	§ 24, stk. 5 og 26, stk. 1

Figur 5. Hensyn der kan begrunde lukning ved skiltning

Nogle skilte kan også lukke for offentlighedens adgang ud fra andre hensyn. Cykling kan f.eks. forbydes, hvis det medfører særlige problemer i skove efter § 23, stk. 8 og på veje og stier uden for skove efter § 26, stk. 2. Private skove under 5 ha kan også lukkes helt for offentligheden efter § 23, stk. 6 – her kræves ingen særlig begrundelse.

Sammenfattende må man sige, at det er ganske vanskeligt umiddelbart at vurdere, om et skilt eller anden færdselshindring på en vej eller sti er lovlig eller ej. Det skyldes navnlig, at det i en række tilfælde faktisk er lovligt at skilte mod alle former for færdsel, men også at det er vanskeligt at vurdere, om der er tale om et skræmmeskilt eller ej.

Hvis en skiltning er ulovlig, fordi skiltningen ikke opfylder betingelserne i naturbeskyttelseslovens §§ 23, 24 eller 26, kan kommunen som tilsynsmyndighed kræve skiltet fjernet efter naturbeskyttelseslovens § 73, stk. 5 (figur 6). Og, selv om en skiltning eller anden færdselshindring i forhold til cykler og gående er lovligt opsat, kan kommunen ofte efter naturbeskyttelseslovens regler for de enkelte arealtyper træffe afgørelse om, at den alligevel skal fjernes.

Skiltetype	Myndighedernes mulighed for at påbyde skiltet fjernet	
Forbudsskilte	Konstaterende lovlige forbudsskilte	Kan ikke påbydes fjernet
	Konstituerende lovlige forbudsskilte	Kan i nogle tilfælde påbydes fjernet ved afgørelser efter naturbeskyttelseslovens §§ 22-26
	Ulovlige forbudsskilte	Kan påbydes fjernet ved tilsynsafgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 73
Skræmmeskilte	Kan påbydes fjernet ved tilsynsafgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 73	
Anvisningsskilte	Kan ikke påbydes fjernet	

Figur 6. Skiltetyper og myndighedernes mulighed for at påbyde dem fjernet

5 Detaljerede skilteregler for forskellige områder og færdselsbaner

Som det fremgår af ovenstående, er der ganske mange skilteregler for de forskellige færdselsformer, færdselsbaner, områdetyper og beskyttelseshensyn. De forskellige situationer, hvor lodsejerne lovligt kan indskrænke færdslen på deres ejendom med skiltning, kan opdeles i:

- 1) Skiltning mod færdsel på private veje og stier uden for skove
- 2) Skiltning mod færdsel i skove og på skovveje/-stier
- 3) Skiltning mod færdsel på strande og kyststrækninger
- 4) Skiltning mod færdsel på klitfredede arealer
- 5) Skiltning mod færdsel på udyrkede arealer.

De enkelte regelsæt gennemgås i det efterfølgende.

5.1 Reglerne for lodsejerens lukning for færdsel på private veje og stier uden for skove

Færdsel ad private veje og stier kan efter mark- og vejfredslovens § 17 begrænses af ejeren ved skiltning.

Naturbeskyttelsesloven sætter imidlertid nogle grænser for denne skiltning, når det gælder veje og stier i det åbne land. § 26 regulerer skiltningen i det åbne land uden for skove, mens § 23 regulerer skiltning på veje og stier i skove. Der gælder de samme regler for opsætning af bomme og andre forhindringer for færdslen som for skiltning.

Det er ikke kun mark- og vejfredsloven og naturbeskyttelsesloven, der indeholder regler om skilte. Vil man skilte med autoriserede færdselstavler på private fællesveje på landet, kræver det politiets samtykke efter færdselsloven. Politiet kan også kræve uautoriseret skiltning fjernet, hvis det er begrundet i færdselsmæssige forhold.

Mark- og vejfredslovens regel er, at den færdsel, som færdselsbanen er egnet til, umiddelbart er tilladt. Ejeren kan herefter ved skiltning bestemme, at en given færdsel til fods, til hest, på knallert, motorcykel, bil, bus, lastbil m.v. forbydes.

Når det gælder færdsel til fods og på cykel på private veje uden for skove, må ejeren dog efter naturbeskyttelseslovens § 26 kun forbyde eller forhindre færdsel, hvis færdslen er til gene for den erhvervsmæssige udnyttelse af ejendommen, hvis færdslen i særlig grad generer privatlivets fred, eller hvis der er behov for det af hensyn til beskyttelsen af plante- og dyreliv.

Ejeren kan også efter naturbeskyttelseslovens § 26 forbyde cykling på stier, hvor cykling medfører særlige problemer.

På dage, hvor der afholdes jagt, eller hvor færdsel kan være forbundet med fare på grund af intensivt landbrugsarbejde, giver naturbeskyttelseslovens § 26 også mulighed for at skilte mod færdsel. Det gælder dog kun for private enkeltmandsveje og -stier – og ikke for private fællesveje.

Mark- og vejfredsloven

§ 17. Den, som uden ejerens tilladelse eller anden hjemmel færdes på anden mands grund eller som færdes ad en privat vej, hvor det ved færdselstavle eller andet lovligt opslag er tilkendegivet, at færdsel eller færdsel af den pågældende art er forbudt, straffes med bøde.

Naturbeskyttelsesloven

§ 26. Adgangen til færdsel ad veje og stier i det åbne land kan, for så vidt angår færdsel til fods eller på cykel, af ejeren ved skiltning efter bestemmelserne i mark- og vejfredslovens § 17 kun helt eller delvis forbydes, hvis færdslen er til gene for den erhvervsmæssige udnyttelse af ejendommen, hvis den i særlig grad generer privatlivets fred, eller hvis der er behov for beskyttelse af plante- og dyreliv. Adgang sker på eget ansvar.

Stk. 2. Ejeren kan på samme måde forbyde cykling på stier, hvor cykling medfører særlige problemer, og færdsel ad private enkeltmandsveje og -stier på dage, hvor der holdes jagt, eller hvor færdslen på grund af intensivt landbrugsarbejde kan være forbundet med fare.

Reglerne om skiltning i forbindelse med jagt er yderligere detaljeret i adgangsbekendtgørelsen. Her følger det af § 23, stk. 2, at ejeren kun kan forbyde færdsel af hensyn til jagtudøvelse på dage, hvor der holdes selskabsjagt og fra kl. 6 til kl. 7 i perioden fra 16. maj til 15. juli, hvis der drives pürschjagt.

Selv om en skiltning eller anden færdselshindring i forhold til cykler og gående er lovlige efter § 26, stk. 1 eller 2, kan kommunen efter naturbeskyttelseslovens § 26 stk. 3 træffe afgørelse om, at skiltningen skal fjernes.

Det gælder dog kun for gennemgående veje og stiers vedkommende – og er ikke knyttet til, om der er tale om enkeltmands- eller fællesveje.

Hvis en skiltning er ulovlig, fordi der er tale om et skræmmeskilt, eller skiltningen ikke opfylder betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 26, kan kommunen som tilsynsmyndighed kræve skiltet fjernet efter naturbeskyttelseslovens § 73, stk. 5.

Adgangsbekendtgørelsen

§ 23

Stk. 2. Ejersens mulighed for efter naturbeskyttelseslovens § 26, stk. 2, at forbyde adgang på private enkeltmandsejede veje og stier gælder på dage

- 1) hvor der holdes selskabsjagt,
- 2) i perioden 16. maj til 15. juli fra kl. 6 til kl. 7 når der er pürschjagt,

Naturbeskyttelsesloven

§ 26

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan helt eller delvis tilsidesætte et forbud mod gående og cyklende færdsel for gennemgående veje og stiers vedkommende og i særlige tilfælde tilsidesætte et forbud mod ridning på gennemgående private fællesveje.

5.2 Reglerne for lodsejerens lukning for færdsel i skove og på skovveje/-stier

Forholdet mellem mark- og vejfredsloven og naturbeskyttelseslovens regler om adgang til skove er aldrig blevet helt afklaret. Der er uenighed om, hvorvidt mark- og vejfredsloven gælder i skove over 5 ha, og om det retlige udgangspunktet derfor er mark- og vejfredslovens § 17 eller naturbeskyttelseslovens § 23, når det gælder færdsel på skovveje og -stier i disse skove. Det ligger imidlertid fast, at naturbeskyttelseslovens § 23 under alle omstændigheder sætter grænser for, hvornår ejeren af en skov kan lukke skoven ved skiltning.

På veje og stier i privatejede skove, der samlet set er under 5 ha, kan ejeren efter naturbeskyttelseslovens § 23, stk. 6 forbyde eller forhindre alle former for færdsel på alle tidspunkter af døgnet og året. Det gælder altså også den færdsel til fods og på cykel, der normalt kræver en særlig begrundelse at forbyde.

På veje og stier i offentlige skove, i skove der ejes af offentlige stiftelser, og i private skove der samlet set er over 5 ha, kan ejeren efter naturbeskyttelseslovens § 23 ikke frit forbyde eller forhindre ophold og færdsel til fods og på cykel.

Ophold og færdsel til fods og på cykel kan efter § 23, stk. 3 kun forbydes på dage, hvor der holdes jagt, eller i områder, hvor der foregår intensivt skovningsarbejde.

Naturbeskyttelsesloven

§ 23. Skove er åbne for færdsel til fods og på cykel samt for ophold, hvis der er lovlige adgang dertil. Det gælder dog ikke for skovarealer, der er afmærket som militære anlæg. Adgang sker på eget ansvar. Hunde skal føres i snor.

Naturbeskyttelsesloven

§ 23.

Stk. 6. Ejeren af privatejede skove på mindre end 5 ha kan ved skiltning efter bestemmelserne i mark- og vejfredslovens § 17 fastsætte indskrænkninger i offentlighedens adgang.

Naturbeskyttelsesloven

§ 23.

Stk. 3. Ejeren kan forbyde adgang på dage, hvor der holdes jagt, eller i områder, hvor der foregår intensivt skovningsarbejde.

Særligt når det gælder jagt, så fastsætter adgangsbekendtgørelsens § 6, at adgang kan forbydes på dage, hvor der holdes selskabsjagt, og i perioden 16. maj til 15. juli fra kl. 6 til kl. 7, når der er pürschjagt.

Oplysningerne om lukning af et område skal endvidere ske ved skilte anbragt ved de almindeligt anvendte indgange, og skiltet skal angive det tidsrum, hvor forbuddet gælder og fjernes ved periodens udløb.

Cykling kan efter § 23, stk. 8 forbydes på stier, hvor det medfører særlige problemer, og når det kommer til ridning, er der i § 23, stk. 9 indsat den specialregel, at kommunerne, og for statsejede skove miljø- og fødevareministeren, i særlige tilfælde kan tilsidesætte en ellers lovlig skiltning på private fællesveje i skove.

Det er uklart, om naturbeskyttelseslovens § 23, stk. 8 og 9, der bemyndiger kommunerne til at tilsidesætte en i øvrigt lovlig skiltning mod cyklende og ridende færdsel i skove, også gælder veje og stier i private skove under 5 ha. I en afgørelse vedrørende en forbindelsesvej til en riderute i Vendsyssel valgte Naturklagenævnet dog, at reglerne i § 23, stk. 9 ikke skulle bruges på skove under 5 ha.

I alle skove kan ejeren frit skilte mod andre former for færdsel end færdsel til fods og på cykel, og når det gælder færdsel uden for veje og stier i skove, så er det kun tilladt i offentlige skove, herunder skove der ejes af offentlige stiftelser.

5.3 Reglerne for lodsejernes lukning for færdsel på strande og kyststrækninger ved skiltning m.v.

Naturbeskyttelseslovens § 22 giver almenheden hjemmel til at færdes til fods på private og offentlige strande og kyststrækninger.

I perioden 1. september - 31. maj er ridning også tilladt på den ubevoksede strandbred og hen over den bevoksede strandbred ned til den ubevoksede strandbred.

Naturbeskyttelsesloven åbner ikke strande og kyststrækninger for cykling, men det accepteres i praksis formentlig i vidt omfang af lodsejerne.

Der er ikke som for skove, veje, stier og udyrkede arealer nogen ret for lodsejerne til at lukke for den færdsel på strande og kyststrækninger, som naturbeskyttelsesloven giver adgang til.

En væsentlig undtagelse gælder dog for arealer, der før 1. januar 1916 var udlagt som have eller inddraget under en erhvervsvirksomhed på ejendommen. Adgangsreglen i stk. 1 gælder heller ikke for forsvarsanlæg og havneanlæg, jf. § 22, stk. 3.

Adgangsbekendtgørelsen

§ 6. Ejersens mulighed for efter naturbeskyttelseslovens § 23, stk. 3, at forbyde adgang gælder på dage

- 1) hvor der holdes selskabsjagt,
- 2) i perioden 16. maj til 15. juli fra kl. 6 til kl. 7 når der er pürschjagt, og
- 3) i områder, hvor der foregår intensivt skovningsarbejde.

Naturbeskyttelsesloven

§ 23.

Stk. 8. Ejeren kan ved skiltning fastsætte indskrænkninger i adgangen til cykling på stier, hvor cykling medfører særlige problemer. Kommunalbestyrelsen, for statsejede arealer miljø- og fødevareministeren, kan helt eller delvis tilsidesætte et sådant forbud.

Stk. 9. Ridning er tilladt ad private fællesveje, der fører igennem skove, medmindre ejeren ved skiltning efter bestemmelserne i mark- og vejfredslovens § 17 helt eller delvis har forbudt adgangen til ridning. Kommunalbestyrelsen, for statsejede arealer miljø- og fødevareministeren, kan i særlige tilfælde helt eller delvis tilsidesætte et sådant forbud.

Naturbeskyttelsesloven

§ 22

Stk. 1. Strandbredder og andre kyststrækninger er åbne for færdsel til fods, kortvarigt ophold og badning på arealer mellem daglig lavvandslinje og den sammenhængende landvegetation, der ikke er domineret af salttålede planter eller anden strandbredsvegetation. [...] I perioden 1. september-31. maj er ridning tilladt på den ubevoksede strandbred og direkte ned dertil, hvis der er lovlig adgang til stranden.

5.4 Reglerne for lodsejernes lukning for færdsel på klitfredede arealer ved skiltning

Klitfredede arealer, der ikke dyrkes landbrugsmæssigt, er efter naturbeskyttelseslovens § 25 åbne for almenhedens færdsel til fods.

Det fremgår af forarbejderne til naturbeskyttelsesloven, at naturbeskyttelseslovens skovregler også finder anvendelse på veje og stier og udyrkede arealer, der indgår som en integreret del af skoven. Det er også lagt til grund i en lang række sager fra klagenævn og domstole. Der er derimod ikke taget stilling til, om skovreglerne også fortrænger klitfredningsreglerne eller omvendt i de mange tilfælde, hvor klitfredede arealer er skovbevoksede. Hvor en vej eller sti løber over et klitfredet eller udyrket areal, må naturbeskyttelseslovens regler for veje og stier formentlig i almindelighed gå forud for lovens regler for klitfredede arealer og udyrkede arealer, således at offentligheden stilles bedst muligt i adgangsmæssig henseende.

Ifølge klitfredningsbekendtgørelsens § 3 kan ejeren af et klitfredet areal forbyde offentlig færdsel uden for vej og sti på den del af vedkommendes grund, der ligger nærmest ved beboelsesbygninger. Det følger dog også af bestemmelsen, at arealets udstrækning og afmærkning skal godkendes af Naturstyrelsen.

Klitfredningsbekendtgørelsen har på dette punkt hjemmel i naturbeskyttelseslovens § 27, stk. 3, hvorefter miljø- og fødevareministeren kan fastsætte regler om offentlighedens adgang til de arealstyper, naturbeskyttelsesloven giver adgang til. Der kan imidlertid sættes spørgsmålstejn ved, om adgangen for ministeren til at fastsætte yderligere regler også giver hjemmel til helt at udelukke almenhedens færdsel på visse områder.

Naturbeskyttelsesloven

§ 25. Klitfredede arealer, jf. § 8 og § 9, er åbne for færdsel til fods og kortvarigt ophold, hvis der er lovlig adgang dertil. Adgang sker på eget ansvar. Hunde skal føres i snor. Den adgang til at medtage løse hunde og til ridning, der følger af § 22, stk. 1, gælder også for den ubevoksede, klitfredede strandbred.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke for arealer, der dyrkes landbrugsmæssigt.

Klitfredningsbekendtgørelsen

§ 1. Udover de forbud, der er nævnt i § 8, stk. 1, i lov om naturbeskyttelse, er det på klitfredede arealer, jf. lovens § 8, stk. 2, ikke tilladt at [...]

6) cykle, ride eller færdes med heste uden for lovligt anlagte veje.

Klitfredningsbekendtgørelsen

§ 3. Ejeren af et klitfredet areal kan forbyde offentlig færdsel uden for vej og sti på den del af grunden, der ligger nærmest ved beboelsesbygninger. Arealets nærmere udstrækning og afmærkning skal være godkendt af Naturstyrelsen.

5.5 Reglerne for lodsejernes lukning for færdsel på udyrkede arealer ved skiltning m.v.

Offentligt ejede udyrkede arealer er efter naturbeskyttelseslovens § 24 åbne for færdsel til fods hele døgnet mens privatejede udyrkede arealer er åbne for færdsel til fods fra kl 6 om morgenen til solnedgang. Naturbeskyttelseslovens regler giver ikke adgang for almenheden til at ride eller cykle på udyrkede arealer.

Adgangsretten gælder kun for hegnede udyrkede arealer, hvis der er låger/stenter, hvor hegnet kan passeres, og der ikke er græssende husdyr i hegnet.

Er der låger/stenter, hvor hegnet kan passeres, og der ikke er husdyr på det hegnede areal, kan lodsejeren skilte mod færdsel, hvis det 1) enten er til gene for den erhvervs-mæssige udnyttelse af ejendommen, 2) i særlig grad generer privatlivets fred eller 3) er nødvendigt for beskyttelse af dyre- og plantelivet.

Er disse betingelser ikke opfyldt, kan kommunalbestyrelsen påbyde hegnet fjernet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 73.

Kommunalbestyrelsen kan også, hvis den finder, at hegningen eller skiltningen ikke er rimeligt begrundet, påbyde hegningen eller skiltningen fjernet eller påbyde opsætning af låger, stenter eller lignende eller opsætning af skilte om adgangsmuligheden i medfør af § 24, stk. 5.

Efter naturbeskyttelseslovens § 24, stk. 2 kan ejeren forbyde adgang til udyrkede arealer på dage, hvor der holdes jagt, eller i områder, hvor der foregår intensivt landbrugsarbejde. Her indskrænker adgangsbekendtgørelsens § 20 dog ejerens mulighed for at forbyde adgang på grund af jagt til dage, hvor der holdes selskabsjagt, og til perioden 16. maj til 15. juli fra kl. 6 til kl. 7 når der er pürschjagt.

Oplysning om lukning af et område skal efter adgangsbekendtgørelsens regler ske ved skiltning, der anbringes ved de almindeligt anvendte indgange til området. Skiltet skal angive det område og det tidsrum, hvor forbuddet gælder, og skal fjernes ved periodens udløb.

6 Lovoversigt

Adgangsbekendtgørelsen: Bekendtgørelse nr. 852 af 27/06/2016 om offentlighedens adgang til at færdes og opholde sig i naturen.

Bade- og bådembekendtgørelsen: Bekendtgørelse nr. 232 af 12/03/2007 om bade- og bådebroer.

Forsvarets adgangsbekendtgørelse: Bekendtgørelse nr. 64 af 30/01/2002 om forbud mod ophold på og færdsel gennem forsvarets skydeområder og andre militære områder.

Færdselsloven: Bekendtgørelse nr. 1324 af 21/11/2018 af færdselsloven.

Klitfredningsbekendtgørelsen: Bekendtgørelse nr. 1061 af 21/08/2018 om klitfredning.

Kystbeskyttelsesloven: Bekendtgørelse nr. 57 af 21/01/2019 af lov om kystbeskyttelse.

Lov om offentlighedens adgang: Lov nr. 336 af 06/06/1991 om forbud mod ophold på og færdsel gennem forsvarets skydeområder og andre militære områder (adgangsloven).

Mark- og vejfredsloven: Bekendtgørelse nr. 1847 af 14/12/2015 af lov om mark- og vejfred.

Naturbeskyttelsesloven: Bekendtgørelse nr. 1122 af 03/09/2018 af lov om naturbeskyttelse.

Naturtypebekendtgørelsen: Bekendtgørelse nr. 1067 af 21/08/2018 om beskyttede naturtyper.

Privatvejsloven: Bekendtgørelse nr. 1234 af 04/11/2015 af lov om private fællesveje.

Vandløbsloven: Bekendtgørelse nr. 127 af 26/01/2017 af lov om vandløb.

Lovgivningen er tilgængelig på Retsinformation www.retsinformation.dk.